

247253

646/943.111 -

AZ ÚT

Folyóirat a lelképásztori és nevelői munka számára

XXV. ÉVFOLYAM.

1943 3. SZÁM.

A L A P I T O T T A : R A V A S Z L Á S Z L Ó

A költészet és a kir. Egyházak

könyvtárát, terjesztését,

engedélyezem.

Kölcsevár, 194... hó

KIR. EGYESZ

T A R T A L O M :

Az Ige tükrében.

Káli Dénes: A titok.

László Dezső: A korszerűség kísértései a református egyházban.

Lelkésznék számára.

Vásárhelyi János: A papné és a tisztviselő nők.

Hírek.

Arte et Marte.

Tavaszy Sándor: Az egység útja.

Vasárnapi iskola.

Nagy Zoltán: Miért és hogyan végezzem a vas. iskolai munkát?

Irodalom.

I. L.: Kiss Sándor: A tegnap ifjúsága, a holnap egyháza. —

Stickelberger E.: A reformáció hősei. —

Csikész Sándor: Emlékkönyvek.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK: DR. IMRE LAJOS, DR. TAVASZY SÁNDOR

ELŐFIZETÉSI ÁRA: EGYÉVRE 6— PENGÓ. — EGYES SZÁM ÁRA 80 FILLÉR

A „Dolgozatok a református theologiai tudományok köréből“ o. füzet sorozat legújabb száma!

16-ik szám:

Az ethika mai kérdései.

Irta: Dr. Tavaszy Sándor. Ára 60 fillér.

17-ik szám:

Mi szükségünk van az Ótestamentumra?

Irta: Dr. Gönczy Lajos. Ára 80 fillér.

18-ik szám:

Téma és textus a prédikációban.

Irta: Kozma Tibor. Ára 1.— Pengő.

19-ik szám:

A világot legyőző hit.

Irták: Dr. Tavaszy Sándor, Dr. Imre Lajos, Dr. Gönczy Lajos,
Dr. Nagy Géza és Nagy András. Ára 1·20 Pengő.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Még kapható:

DR. KISS TIHAMÉR:

**A ref. népfőiskola a vallásos nevelés
szolgálatában.**

Ára 30 fillér.

KOZMA TIBOR:

**Az „Imago Dei“ problémája és a
prédikált Ige.**

Ára 5.— Pengő.

Tűz és Ső

címen jelent meg Sipos Géza prédikációskötete. A 31 beszédet
tartalmazó, 200 oldalas, finom kivitelű könyv ára 4.— Pengő.

JOH. VAL. ANDREA:

Az Úr jámbor szolgálja.

Szellemi szórakozás együgyű keresztyének mulattatására.

Fordította: Dr. Makkai Sándor. Ára 40 fillér.

AZ IGE TÜKRÉBEN

A titok.

„Néktek adatott, az Isten országának titkát ismerni. A kívül valóknak pedig példázatokban lesz minden.”
Mk. 4: 11.

Figyelted a hallgatóságodat? Hogy belekapcsolódnak a beszédbe, kezesek, készek, kitárulók, tettere kínálkozóak. Beleadják magukat az elképzelt öröm reménységébe s annak aprópénz-előlegét, kicsi programmok gyermekcipőit próbálgatják diadalmasan. A nyertesek örömeivel repesnek, hogy immár megtalálták a célravezető módszert: mily világos és közel így a Jézus. És az üdvösség boldog birtoka már csak gyakorlat és kitartás dolga...

De aztán, mintha mégis valami hiba csúszott volna bele: letagadhatatlan lankadás érződik, majd fáradtság, unalom, kétség, aztán lemaradozás, csalódottság ül ki az arcokon, magatartáson. A titoksejtők, a kincsesbűbösök csalódottsága. — És sajnálással írónak a beszámoló: „Démás elhagyott, e világhoz ragaszzkodván...” vagy „akik hajótörést szenvedtek hit dolgában...” — Mi lehet az oka? És miért kell ennek így is lennie? Mert ha nem így lenne, akkor még rosszabbul kelle lennie.

Ki kell derülnie, hogy az evangélium szépséges studium, kedves magán- vagy kalács-foglalkozás, a hit dolgai egy darabig oly gyermekesen áttetsző ártatlankodás, cseppentő méz. Egy darabig. A felfogás, az elképzelés, a törekvés határáig, a saját erő végkimerüléséig. Egyszóval, a titok küszöbéig.

De meg kell lohadnia a titok Százam-ajtaja előtt. Nem nyílik a kulcsra. — Pedig hej, mennyien eljutottak már ideig. Mindenki eljuthat odáig, hogy tiszteletet érez az evangéliumi álláspont iránt; hogy nem is bánná, ha az egész világ hozzá kezdene és egyhangúlag bevezetné a jézusi elveket. Leegyszerűsített élet és nagyon biztonságos elhelyezkedés következnek belőle a különben minduntalan meglepetéseket tartogató életben. Baj, hogy az eszme semmiképp sem akar beválni a gyakorlatban. Nemcsak a kísérleti nyulak gyarlósága miatt, hanem magáért a kísérletező miatt sem. Ő is — ha őszinte — rajta kapja magát hamarosan, hogy fogásai kifognak, folyton újakon kell törje a fejét, hogy újabb elikszirt öntsön epadón bizalmába és hogy feltornássa magát a „jó ember” képébe. Szerencsés esetben aztán kitorra rajta a túlfeszült

idegzet összehullása: nem megy, nem magától jön, nem természetes. Kiapad, ami nem kút, hanem csak ciszterna.

A titok azoknak van fenntartva, akik Jézus bizalmas köréhez tartoznak. Az ezoterikusoknak. Akiknek Jézus valóságos, élő személy. Akiknek nem tárgy, nem időszak látványosság, esetenként adódó szent áhítat változatossága. Hanem a „hű barát”, az „áldott orvos”. Vagyis, akik csak így tudnak róla beszélni: „édes Jézusom”.

Ez egy kicsit amolyan pietistásan „hívősködve” hangzik. De mindegy. Éppen azok fogják beismerni, akik idegenkedve húzódoznak tőle. Ők érzik legérzékenyebben, hogy itt a csoda, itt van a titok. Mert hát mi is a titok, ha nem ez a mozzanat és benne az igazság, az eleven valóság, Jézus maga. Ő személyesen, élőn, előltem, velem, bennem és én Őbenne.

Be rendben a szénám már csak attól is, ha elképzelem, ha próbálgatom, ha eltökélem. Milyen fiaskó nélkül lépkedek, ha túlteszem magam óvatos hitetlenkedésemre és mindent ráhagyva Neki engedelmeskedem. De hátha még — óh, persze, eleinte kissé elfogódottan — szölongatom, aztán szóra bírom, aztán — óh, túl már a mea culpán — egészen Neki adom át a szót és többé nem törődöm magammal...

Persze, azt már nem mondhatom el itten, hogy be sok baj van e tájékon azzal a bizonyos kritikai szellemmel. Nem, mert nem is ezt kellett elmondanom. És nem is akarom legyűzni azok helyett, akik még keményen birkóznak vele. Hanem azokért beszéltem, akik már odáig gyöttrődtek, hogy belátták, hogy ez a kerékkötőjük. Vagyis: inkább kételkedtek Jézusban, mint saját ép eszükben. Hát ez az élők indokolatlan előnye és kérkedő fölénye a holtak, illetve az állítólag nemlétezők fölött. Amivel azonban a dolog még koránt sincs elintézve.

Hanem, azért beszéltem, mert még most is előltem áll annak a kemény derekú pap testvérnek a képe, aki keserű őszinteséggel súgta a fülembe, mintegy önmagát lesajnálva: „testvér, elvesztetem a hitemet”. — És — úgy vélem — nem tulzok, hogy sok ilyesmit lehet még kikopogtatni a szívek csendes bizodalmisságában. Boldog volnék, ha tévedtem volna.

Mert itt senki másra nem lehet ráborítani a vizes lepedőt. A papokról volt szó. Papokról, a titokfejtőkről. — És ugyan mit érnének, ha csak hivalkodván néznek a mennybe! Ezoterikusok, akik mégis kinn rekedtek a titokból?!...

KÁLI DÉNES.

A korszerűség kísértései a református egyházban.

A címben jelzett kérdéssel kapcsolatban több *nehézséggel* kell szembe néznünk.

Az egyházi élet egy elhanyagolhatatlan, lényegbevágó alapellentmondáson épül föl. Maga az egyház mint Krisztus teste benne él az *időben*, a feje: Krisztus azonban az időn kívül az *örökkévalóságban* székel. Az egyház noha az időben végzi feladatát nem az időből, hanem az örökkévalóságból táplálkozik és tagjait az örökkévalóságra készíti elő. Az időből kizárólag az egyházon keresztül tarthatunk fent az örökkévalósággal kapcsolatot, és mind az, ami igazán örökkévaló, az egyházon keresztül áramlik bele az idői létbe. Az egyház tehát az idő és örökkévalóság között feszül és sem az időt, sem az örökkévalóságot nem tagadhatja meg. Ebből a helyzetéből kifolyólag két alapvető kísértés fenyegeti az egyházat: egyfelől *eltárlódik* az idői világtól és csak az örökkévalóságra tekint, másfelől megtagadja örökkévaló igényét és mindenben *alkalmazkodik* az időhöz. Mindkét kísértésre és az annak való engedelmességéből származó bűnre egyaránt lehet az egyház életében példát találni. Az ókori és középkor eleji szerzetesség és néhány modern szekta e földi világban úgy élvezi az örökkévalóság javait, hogy teljesen megfelelnek a maga koráról és azokról az emberekről, akik velük egy korban élnek. A középkori egyház világi uralomra való törekvésében, a görög filozófiának középkori teológiává való alkalmazásában, a racionalizmusban, liberálisizmusban viszont az egyház a korszerűség igényeinek oly mértékben engedett, hogy ez örökkévaló lényegének tagadását jelentette. Ma nem annyira az idői világ elhanyagolásában, hanem ellenkezőleg az ahhoz való alkalmazkodásban fenyegeti az egyházat veszedelem.

Az egyházi élet alap ellentmondásában mutatkozó nehézségen túl, világosan kell látnunk, hogy egyáltalán nem könnyű a *korszerűség ismervéinek megállapítása*. A történelmi létben soha sincsen tiszta mérték afelől, hogy a szellemi, gazdasági és társadalmi létben mi a korszerű. Rendszerint egy konzervatív és úgynevezett haladó vagy reform mozgalom áll egymással szemben. Az egyik tábor azt vallja, hogy a korszak létének sikere a kipróbált és fennálló rendszerek fennmaradásától függ, a másik viszont arra esküszik, hogy a legfontosabb feladat, minden régi értéknek és életkeretnek azonnali kicserélése. A föld egyik részén egészen korszerűnek tetszhetik egy olyan jelenség, amelyen a lét a föld

egy másik pontján már rég túlhaladott. A történelem mindig ellentétes pólusok dialektikai feszültsége között halad és vonala rendszerint kompromisszumokból tevődik össze.

Mindezek ellenére mégis felismerhető a mi korunknak egy pár olyan vezető gondolata, amely élesen áll szemben egy megelőző korszak vezető eszméivel. Néhány ellentétpár felállításával szemléltetni tudjuk azokat a szellemi, társadalmi és gazdasági jelenségeket, amelyek a mai időben nálunk korszerűnek nevezhetők.

A francia forradalom után kibontakozó általános *szabadelvűséggel* szemben a mi korunk a *kötött* rendszereknek kedvez. Az eddigi jelszót, mindenkinek minden szabadságot meg kell adni, hogy így minden egyéniség boldogulhasson, fölváltotta az új parancs: az egyéniségeknek a szabadságát a közösség érdekében meg kell kötni.

Az *ideálmussal* szemben egyre szélesebb körben érvényesül a *materializmus* fölfogása. Az igazi érték nem a szellem, hanem az anyag.

A szabadelvűség egyik lényeges következménye volt az *individualizmus*, az egyéniség tiszteletének túltengése. Ezzel a felfogással szemben a mi korunk *kollektívizmusa* bontakozott ki.

A *demokráciával* szemben egyre hatalmasabban a *diktatúrák* rendszere épül ki nemcsak az új politikai rendszerekben, hanem az úgynevezett demokráciákban is.

A korszak négy jellemző tényezője: a *kötöttség*, *materializmus*, *kollektívizmus* és *diktatúra* egymással szervesen összefonódik és mint teljességre, *totalitásra* való törekvés jelentkezik a történelem színpadán. Ez a teljességre való igény élesen szemben áll a megelőző időszak *analitikus*, elemző magatartásával. A mi korunk a nagy összefüggéseknek, szintézis alkotásoknak az ideje.

Az egyháznak világosan kell látnia, hogy a reábizott evangélium szelleme élesen szemben áll mind a liberálizmussal, ideálmussal, individualizmussal és demokráciával, mind a kötöttséggel, materializmussal, kollektívizmussal és diktatúrával. És mindenek felett szemben áll minden olyan totális igénnyel, amely Isten nélkül akar hódítani. A kereszténység ez ellentétpártok egyik tényezőjével sem azonosulhat, ebből kifolyólag mindenik kísértésével szemben határozottan védekeznie kell. A református egyháznak ez a magatartása élesen különbözik a római katolikus vagy unitárius egyház állásfoglalásától. A római pápa az általa kiadott enciklikák és az általa kötött konkordátumok segítségével az alája tartozó egész világegyház minden szolgája és tagja számára előírja azt a magatartást, amely szerint korszerű szellemi, társadalmi és gazdasági rendszerek irányában kötelezően el kell járniok. A római katolikus lelkész és hívő számára tehát sokkal kevésbé szükséges az egyéni állásfoglalás kialakítása, mint a mi számunkra. Az unitárius vallásnak alaptermészetéből kifolyólag egyik természetes velejárója a koreszmével való azonosulás. Vezető unitárius folyóirat-

ban olvastuk, hogy az unitarizmus azonos a nemzeti szocializmussal, mint ahogy a megelőző korszakban a szocializmussal, idealizmussal, liberalizmussal vagy racionalizmussal való azonosságát hasonló módon állították és fönntartották. A református egyházi szolgának saját maga tusakodásán keresztül kell arra az evangéliumi fundamentumra eljutnia, ahonnan a korszerű jelenségekkel eredményesen szembe nézhet.

Az idő szerfelett sürget arra, hogy tárgyunkkal minél alaposabban foglalkozunk. Ma az egész világ korfordulóban van, egyre világosabban látszik egy korszaknak a teljes válsága és másfelől egy új időszak körvonala. Évekkel ezelőtt a leggyakrabban használt kifejezés a *válság* szó volt. Szinte egyik napról a másikra ezt a szót fölváltotta az *új élet, új világ, új Európa* szózata. Föl kell tennünk a kérdést: vajjon valóban megszűnt-e az emberiségnek az a szörnyű válsága, amelyről még tíz évvel ezelőtt is állandóan beszélünk, vagy az még teljesebben bontakozott ki a mostani háborúban és fog okvetlenül kiteljesedni a most folyó legnagyobb háború után? Nyilvánvaló, hogy ez a háború hozza meg egy új korszak kibontakozását, amelyre az egyháznak a maga örökkévaló alapjainak tiszteletben tartásával és sajátos szellemének érvényesítésével kell fölkészülnie. A tényleges helyzet viszont az, hogy egyházunk határozottan alája került a fentebb vázolt történelmi tényezőkben rejlő kísértéseknek, sőt a kísértésen túl néha a bűn állapotába jutott.

A továbbiakban a korszerű jelenségek mindenikével külön foglalkozunk, kimutatva azoknak az egyházra való hatását, kísértését és az egyház helyes védekezésének módját.

I.

A *szabadelvűség* korában az emberiség sorsának jobbrafordulását a neki adott szabadság mértékével egyenes arányban várják. Az volt a fölfogás, hogyha minden ember egyforma szabadság birtokába jut, annak segítségével mindenki azonos életszínvonalra emelkedik. A tények viszont kimutatták, hogy az ember a neki adott szabadság által a nálanál gyengébb, műveletlenebb és szegényebb embert leigázza és rabságban tartja. Ezzel az állapottal szemben bontakozott ki az a számos *kötött* szellemi, gazdasági és társadalmi rendszer, amely a szabadság helyett a hatalom szavával megállapított, kötött keretekben kívánja az ember boldogulását munkálni.

Ezeknek a kötött rendszereknek kialakulásával párhuzamban az egyházi életben is bekövetkezik a szabadelvűséggel szembeni ellenhatás és a kötöttség érvényesítése. Ennek bizonyítására elég lesz arra hivatkoznunk, hogy a világháború utáni korszakban megindult a liberális theologia elleni küzdelem és kibontakozott az ígéhez, hithez és egyházhoz kötött új reformatori theologia. Az új reformatori theologia megindulása előtt már egyre határozottabban kezdett érvényesülni a Szentírásnak és az egyház hitval-

lásainak Igazi lényegüknek megfelelő alkalmazása az egyház életében. Ezeket a jelenségeket nyomon követte az egyházi fegyelmezés határozottabb érvényesítése. Mindezek következtében fokozatosan háttérbe szorult az egyházi gondolkodásban és életgyakorlatban a liberális szellem.

Magától értetődően az egyházi élet örvendetes megújulását eredményezte a reformatori alapokhoz, Szentíráshoz, hitvallásokhoz és egyházi fegyelmezéshez való öntudatos visszatérés. Minderre a liberálizmussal szembeni visszahatásként, az egyház örök lényegének kifejezése érdekében föltétlenül szükség volt. Másfelől azonban meg kell állapítanunk, hogy mindezzel számos *kísértés* fenyegeti az egyházat.

A megelőző korszak szabadelvűségével és abból következő szabadosságával szemben ma a *merev dogmatizmus*, a biblia és hitvallások *mechanikus* kezelése fenyegeti, mint kísértés az egyházat. Ha egy súlyos kérdés merül föl, a belső hitbeli tusakodás helyett egyszerűen megkeressük, hogy abban a kérdésben mit tanít a Szentírás, Kálvin János, vagy valamelyik hitvallásunk. Természetes, hogy ezeket a forrásokat a keresztyén életben föl kell használnunk, de teljes mértékben óvakodnunk kell ezek merev, dogmatikus és mechanikus használatától, mert ellenkező esetben a személyi és személyes elemek háttérbe szorulnak és ez mérhetetlen veszteséget jelent egyházi életünk szempontjából. Magától értetődő, hogy az egyházi élet nem alapulhat emberi érzelmeken, de az érzelmeknek, mint kísérő jelenségeknek kizárása súlyos veszteséget jelent az egyházi élet szempontjából.

Az egyház életében megnyilatkozó liberálizmus elleni egészséges visszahatás nem a liberálizmussal szembeni általános magatartás következménye, de ezzel a jelenséggel, mint kortűnettel feltétlenül számolnunk kell és meg kell keresnünk azokat a módokat, amelyek segítségével a legsikeresebben védekezhetünk az egyházi kötöttségekből következő veszedelmek ellen.

Az evangéliumi keresztyén felfogás szerint a szabadság és kötöttség nem két ellentétes, egymást kizáró, hanem két egymást kiegészítő és megtermékenyítő magatartás. Míg a világ nem tudja a szabadságot és kötöttséget egy időben és egy helyen az ember javára alkalmazni, addig a keresztyén egyházban e kettőnek, mindeniknek a maga helyén együtt lehet s kell érvényesülnie. A keresztyén ember az Istentől adott változhatatlan és örök evangélium hatására, kibontakozott hitében teljesen Istenhez kötött, de egyúttal a világtól teljesen szabad. Ezt a szabadságát azonban az emberek iránti szolgálat lehetőségeivel határozottan megköti. Hit által mindennek szabados Úra és szeretet által mindenkinek szolgálja. Egyedül Krisztusban oldódik fel a szabadság és kötöttség ellentmondása és válik a két érték egymás kiteljesítőjévé, az egészséges egyházi és egyéni keresztyén élet oszlopává.

A keresztyén egyháznak nemcsak az a feladata, hogy önmagán belül Krisztusban megtalálja a kötöttség és szabadság egyen-

súlyát, hanem az is, hogy ezt a világban ismeretlen lehetőséget egyre szélesebb körben érvényesítse a legszélesebb emberi társadalomban. A mai ember a szabadság és kötöttség malomkövei között örlődik, maga sem tudja, hogy mikor kell a szabadság és kötöttség elvét önmaga javára érvényesítenie. Az egyháznak ott kell állania a felörlődő ember mellett és a maga evangéliumi szolgálataival meg kell mutatnia a szabadságnak és kötöttségnek Krisztusban adott egyensúlyát. Erre a ma annyira nélkülözhetetlen szolgálatra az egyház azonban csak akkor lesz képes, ha nem esik bele az egyoldalú kötöttségnek a kísértésében, amint egykor a liberálizmusnak engedelmeskedve, ő maga is súlyos válságba került.

II.

Az *idealdizmus* és *materidizmus* szembenállásában lényegében az *értékek* körül kialakult teljes bizonytalanságot szemlélhetjük. Az ideáldizmus szerint három igazi érték volt: az igazság, jószág és szépség. Mindhárom lelki természetű valóság. Ezzel szemben a materiáldizmus értékelése szerint az igazi érték az anyagi, a munka és tőke. A materiáldizmus felfogása szerint a szellemi értékek nem egyebek mint az anyagi javaknak az ember lelki világában való tükröződései.

Bármennyire is szeretnők azt hinni, hogy ez a materiáldizmus elkerülte az egyházat, meg kell állapítanunk, hogy az egyház igen nagy mértékben került annak hatása alá, és az új materiáldizmusnak súlyos kísértései érvényesülnek az egyház életében. Észre kell vennünk, hogy az egyházi gyűléseken, tanácskozásokon mennyire az anyagi kérdések állanak az előtérben. Ha az egyház valami új munkába kezd, az első kérdés mindig az anyagi és nem a lelki alap számbavétele. Az egyházi életben többre értékeljük az anyagi eszközök segítségével létrejött intézményeket, mint az egészen lelki természetű szabad pásztori és missziói tevékenységeket. A lelkipásztor munkájával szemben egyre inkább az az igény jelentkezik, hogy ő ne az ige szolgálója, hanem nemzetnevelő, társadalomszervező és gazdasági vezető legyen. Ritkán találkozunk a hit kockázata alapján támadt munkákkal és intézményekkel. Az egyházi munkák alapvetően fontos lelki feltételei egyre inkább háttérbe szorulnak. Az egyháznak minden igyekezete az, hogy életének és munkáinak anyagi feltételeit ne a hívek önkéntes áldozata, hanem az állam és világi társadalom segítségével biztosítsa. Ez a jelenség rámutat arra, hogy az egyházat az anyagiasság mennyire a lényegével össze nem egyeztethető módon akarja hatalmában tartani. Az egyház anyagi téren egyre inkább eltarotttá és kiszolgáltatotttá válik az állammal és társadalommal szemben. Nyilvánvaló, hogy az államnak és egyháznak ez az anyagiakban való összeházasodása még a liberálizmusnak a szüleménye. Azokban az új berendezkedésű államokban, ahol a liberálizmust, mint politikai vagy társadalmi elvet fölszámolták, vagy megszünik az állam egyház iránti segítsége, vagy ezért olyan szel-

lemi függőséget kíván az egyháztól, amelybe az lényegének feladása nélkül nem mehet bele.

Az egyháznak az anyagiasság kísértése ellen a leghatározottabban védekeznie kell, mert ha nem védekezik, maga is az anyagi világ rabszolgájává lesz. Az anyagi világ súlyos válságoknak és katasztrófáknak van kitéve. Az egyházat lehetőséghez képest meg kell kímélni attól, hogy anyagi válságok idején maga is szellemi bénaságra és összeroppanásra legyen kárhóztatva. A kísértés ellen való védekezés a *sáfárság* gondolatának és parancsának érvényesítésével valósítható meg. E gondolat szerint mind az anyagi, mind a szellemi világ Isten tulajdona, Ő pedig ezeket a javakat gyermekei javára akarja fölhasználni. Az anyagi és szellemi értékek önmagukban semmitsem érnek. Értékességük attól függ, hogy miképpen állítják azonos Isten dicsőségének s az emberek javának szolgálatába. Az egyháznak az a feladata, hogy Istennek mind a szellemi, mind az anyagi világgal szembeni teremtői és királyi igényét kifejezze és az embereket megnyerje Isten uralma számára. Az egyház amellett foglal állást, hogy Isten nélkül mind a szellemi mind az anyagi érték átokká válik az ember életében. Nem az idealizmus segítségével védekezik a materializmus ellen, azaz nem a szellemi javakat állítja az anyagi javakkal szembe, hanem Isten abszolút igényét. Az emberi szellemben belül a hitet teszi az élet forrásává és szüntelenül arra utal, hogy az anyagi kérdések is legbensőbb lényegükben hitkérdések. Az egyház azért nem engedi, hogy lekipászlórai megtagadják az evangélium szolgálatát és helyette a világ szolgái legyenek, mivel ennek a világnak a saját maga érdekében feltétlenül szüksége van arra, hogy az emberi szellemi és anyagi értékek fölött az Istentől származó kegyelmi vagy lelki ajándékok legyenek a legdöntőbb meghatározói az emberi életnek. Csaki ezeknek a felülről jövő kegyelmi ajándékoknak a birtokában tud az ember szellemi, társadalmi és gazdasági válságokkal szemben erőteljesen megállni. Ezeknek a kegyelmi ajándékoknak a birtokában még az intézményeitől és gazdasági lehetőségeitől megfosztott egyház is hatalmas és döntő tényezője lehet az emberi társadalomnak. A kegyelmi ajándékokban gazdag egyház minden világi szegénységgel, elnyomással és üldözéssel szemben föltétlenül meg tudja a maga helyét állani. Ugyanezt azonban nem tudjuk elmondani a kegyelmi ajándékokban szegény de emberi, szellemi és anyagi javakban gazdag, intézményekkel jól felszerelt egyházzal. A lelki ajándékokkal megáldott egyház természetesen lehet emberi értékek birtokosa, s ha e világ szerinti javait Isten akarata szerint mint sáfár használja, nemcsak a maga, hanem a reábizott egész társadalom föltétlen előmenetelét is szolgálja.

Föl kell ismernünk, hogy a most dúló háború mögött ijesztő méretű, minden irányú emberi válság lappang és ennek a válságnak kirobbanását emberi erőfeszítéssel véglegesen megakadályozni nem lehet. Ennek a világválságnak nyugodtnak látszó tűzhányó

hegyén vérez háborúban küszködő világnak feltétlenül szüksége van a kegyelmi ajándékok alapján élő és az emberi javakkal öntudatosan sáfárkóó egyházra, hogy az az emberi válság örvényei között megszorult embernek Isten világát tudja válságul megmutatni. Az emberiség egyetemes érdeke is megkívánja, hogy az egyház ne emberi erőkon és anyagi fundamentumon, hanem Isten kegyelmén felépült közösség legyen. Ezzé pedig csak úgy válhatik, ha a materiálizmus kísértéseinek egyre hatalmasabban ellentmond.

III.

A francia forradalom teljesen szétörte a középkori zárt rendi társadalom kereteit és minden ember számára az egyéni érvényesülésnek egyenlő lehetőségét akarta nyújtani. Az egyéniségnek az érvényesülése az élet minden terén megkezdődött, ez a folyamat azonban nem hozta meg a kívánt gyümölcsöket, az egyéniség szabad versenye egyre súlyosabb válságba sodorta az emberi társadalmat. Kézenfekvő volt a gondolat, hogy ha az *individuílizmus* nem nyújtja a létkérdés helyes megoldását, akkor a *közösségi* gondolat jegyében kell az ember létének biztosítását keresni. Minél inkább a közösségnek rendelem alá az egyént, annak általános szükségéről annál inkább gondoskodni tudok. A közösségi gondolat előtérbe nyomulása különös mértékben tett hangsúlyt a faji, nemzeti és állami keretek kizárólagos, minél teljesebb érvényesítésére. Mind a faji, mind a nemzeti és állami közösség egyre inkább totális igényellép felhaz légyenneti és a többi közösséggel szemben. Németországban inkább a faji, Olaszországban inkább az állami és nálunk inkább a nemzeti elvre, mint a közösség élet végső alapjára helyeződik a súly.

A faji, nemzeti és állami közösségnek előtérbe nyomulása súlyos kísértéseket rejt magában az egyházi élet számára. A *faji* gondolat hatása alatt egyre inkább hangoztatják, hogy az Őszövettség az Űjszövetsséggel nem egyenlő értékű része a teljes Szentírásnak, sőt azt a keresztyén igehirdetésben és vallástanításban teljesen mellőzni kell. A zsidó misszió szolgálata súlyos akadályok elé kerül a faji gondolat előtérbe nyomulása által. A *nemzeti* közösség és egyház viszonyának tisztázása éppen annyira elodázhatatlanná vált, mint ahogyan az elmúlt század végén az egyház és állam viszonyának szabályozása szükségképeni lett. A faji és nemzeti gondolat megnehezítette a keresztyén ökumenizmus érvényesülését, s különösen a mostani háborúban igen szűk térre szorította a keresztyén nemzetek egymásközötti kapcsolatának ápolását. Minden *állam* lényegéből kifolyólag központosításra tör és munkája számára egyre határozottabb kereteket és szabályokat ír elő. Az állami életnek ez a centrálizmusa egyházi életünkben is megmutatkozik. Az egyházi élet súlypontja igen sok vonatkozásban a gyülekezetről az összefogó egyházi szervekre esik és így az egyházi élet alapkerete, a gyülekezet veszt súlyából és jelentőségéből. Az

egyházi törvényhozás, közigazgatás és bíraskodás az elmúlt fél-évszázad alatt teljesen átvette az állami élet megfelelő vonatkozásának külső formáit.

Ezekkel a kísértésekkel szemben az egyháznak saját léte és a reábizott ember érdekében feltétlenül halhatósan védekezni kell. Védekezésének alapját az az alapmeggyőződés képezi, hogy az egyén és a közösség nem egymást kizáró és egymással szemben álló elve az emberi életnek, hanem ugyanannak az egyetlen en beri létnek két nélkülözhetetlen tekintete. Az ember egyszerre és egy időben egyén és közösség s így annál inkább ember, minél inkább egyén és közösség, természetesen az életnek azokban a viszonylataiban, amelyekben igazán egyénnek és igazán közösségnek kell lennie. Az egyházban mint *Krisztus testében* tudja az ember az egyén és közösség egészséges összhangját megtalálni. Az egyházban minden ember egyéniség, a maga személyes hite szerint a legteljesebb szabadságban találja meg kibontakozásának minden feltételét. Ugyanakkor azonban mint egy közös test egyik sejtje a legszerveesebben tagolódik bele a legzártabb közösségbe. A mai világ nem tudja az egyéniség és közösség egyensúlyát megtalálni és ebből az egész emberi élet megszegényedése következik. Az egyháznak az a feladata, hogy mint Krisztus látható teste minden emberi közösség számára hirdesse és példázza az egyéniség és közösség egymást kiegészítő, szükségképpen, minél teljesebb kapcsolatát.

A teljes Szentírás alapján álló református egyháznak mindent el kell követnie, hogy a *faji* gondolat alapján az Ó szövetség tekintélyét semmi bántódás sem érje. Mi az Ó szövetségben nem a zsidó vallás elemeit, hanem annak főalakját, Krisztust keressük. Hitünk szerint az Ó szövetség ugyanúgy Krisztusról tesz bizonyosságot, mint az új. Az előbbi előre mutat Krisztusra és jövő időben hirdeti az evangéliumot, az utóbbi viszont visszamutat arra, aki tegnap és ma és örökké ugyanaz. Az ó-szövegségi zsidó nép nem mint etnikai valóság, hanem mint az anyaszentegyház előképe érdekel bennünket. Különbséget teszünk a zsidó nép, mint a föld egyik népe, és Izrael, mint Isten választott népe, azaz egyháza között. Az ó-szövegségi Szentírásban élesen lehet látni, hogy az Isten ígését képviselő próféták milyen keményen állottak szemben a faji alapon gondolkodó és cselekvő zsidósággal és ösztönözték azt, hogy lélekben legyen Isten népe azaz az egyház tagja. Krisztus missziói parancsa arról szól, hogy minden *népeket* tegyünk tanítványokká. Míg a pogány misszióban szereplő népek egyre öntudatosabban kívánják, hogy őket népi mivoltuk feláldozása nélkül tegyék az egyház tagjaivá, addig a zsidóság kereszténynévé térése által éppen faji mivoltától és az abból származó gazdasági, társadalmi és politikai hátrányoktól szeretne megszabadulni. Akkor jön el a zsidó misszió komoly órája, amikor a zsidó fajhoz tartozókból kialakul a zsidó fajuak külön keresztényen egyháza. A

mai keresztyén egyházaknak ebben az irányban kell a zsidóság felé hatást gyakorolniok.

A keresztyén egyháznak a legszörnyűbb időkben is mindent meg kell tennie a keresztyén világszolidaritás ápolása érdekében. Ez nem jelenti a nemzeti gondolat megtagadását, csupán a leg-
határozottabb figyelmeztetést amellelt, hogy az emberiségnek nemzetek fölötti emberi közössége is van és erre sajátosságai feladása nélkül éppen Krisztus által tudnak a népek eljutni.

Tagadhatatlan, hogy az egyháznak és a lekipásztoroknak határozott *nemzeti* feladataik vannak. Az ige szolgálata azonban a legfontosabb és legdöntőbb nemzeti szolgálata az egyháznak és hivatalosainak. Az az egyház, amelyik az ige szolgálatát pillanatnyi gazdasági, társadalmi és művelődési érdekeknek alája rendeli, nemcsak önmagát, hanem a reábizott népet is megszegényíti. Egy népnek nemzetté emelkedésében nélkülözhetetlen szüksége van az egyház legsajátosabb szolgálatára.

Éles különbséget kell tennünk az egyház és állam lényege és felépítettsége között. Mindkettő Isten ajándéka a földön élő ember javára, de míg az állam a reábizottak külső jólétéről és az emberi gonoszságnak hatalmi erővel való visszaszorításáról a törvény alapján gondoskodik, addig az egyház az ember lelki jólétét szolgálja és a bűnösöket a kegyelem hirdetésével megtérésre hívja. Az állam lényegéből és céljából kifolyólag sohasem veheti tekintetbe polgárai mindenikének személyi igényeit, az egyház viszont éppen arra való, hogy a legszemélyesebb módon gondozza a reábizottakat. Az államnak lényegéből következik a központosításra, uniformizálásra való törekvés, az egyházban viszont a legközpontibb szerveknek az egyházi élet alapját, a gyülekezetet kell támogatniok és mindig tekintettel kell lennie a gyülekezetek különleges helyzetére. A mai idők kísértései között az egyháznak feltétlenül figyelembe kell vennie ezeket az alapvető szempontokat, hogy lényegét meg tudja menteni és kellőképpen ki is tudja fejezni.

IV.

A lefűt korszak széles néprétegekre támaszkodó *demokráciájával* szemben korunkban egyre határozottabban bontakoznak ki a *diktatórikus* államrendszerek; ezekben a rendszerekben egyetlen ember vállalja magára az állami élet minden felelősségét és saját kezében összpontosítja az állami élet irányításának minden vonatkozását. A keresztyén gondolkozás nem kötheti le magát sem a demokrácia, sem a diktatura mellett. Az evangélium felfogása szerint az egyházat sem a nép, mint adottság, sem egyetlen ember nem kormányozhatja. Az evangéliumi felfogás szerint az egyházat mindig az Isten által kiválasztott és az egyház hívei által megválasztott, Isten kegyelmi ajándékaival különös mértékben felruházott, kisebb közösségnek kell vezetnie. Ez a közösség akár mint presbitérium, akár mint zsinat, egyeseket kizárólagos hatáskörrel ruházhat fel egy egy egyházi feladat elvégzésében, de meg-

biztosit mindig a közösség elotti felelősségre és elszámolásra kötelezi.

A legutóbbi esztendőknél az egyházi életben is igen sokszor kényszerültünk arra, hogy a testületi vezetés mellett egy egy egyházi tisztviselőnek nagyobb egyéni hatáskört biztosítsunk. A román megszállás alatt igen gyakran nem lehetett a kormányzó egyházi testületeket összehívni és így az egyes vezető tisztviselőknek saját hatáskörükben kellett fontosabb ügyeket elintéznük. Egyre szükségesebbé vált az egyház és állam között felmerülő függő kérdések intézése, az egyházi érdekeknek az államhatalom előtt való képviselése. Ezeket a feladatokat természetesen jobban be tudja tölteni egy felelősséggel felruházott személy, mint egy testület. Ezek a körülmények bizonyos tekintetben visszafejlesztették a testületi kormányzás elvét és gyakorlatát. Az egyházi élet mai válságos óráiban érthető a helyzetnek ez a kialakulása, de viszont a válság megszűntetése csakis a testületi szellem és megszokott felelősség egyre erőteljesebb érvényesítésétől várható.

Az egyháztól várja a világ a kormányzó elit kialakítását, hogy ez a minőségileg legértékesebb kis csoport mind a demokrácia, mind a diktatúra tehertételeit levezesse és egy új, egészségesebb élet kibontakozásának alapját vesse meg.

Kétségtelen, hogy egyházunk állandóan ki van téve a korszellem kísértéseinek, sőt a kísértéseknek való engedelmissége által a korszellem bűnei is megkörnyékezték azt. Az egyháznak szembe kell szállania a korszellemből következő minden veszedelemmel, ennek pedig nincs más útja, mint a reábizott evangéliumnak és önmaga lényegének egyre teljesebb érvényesítése. Csak így tudja az egyház a mai egyetemes válságban önmagát megtartani és így tudja az egész, ellentétek között öröklődő világnak egy új kibontakozás biztos lehetőségét nyújtani. Minél kevésbbé azonosul az egyház a korszemmével és tesz bizonyosságot az örök evangélium mellett, annál értékebben szolgál az örök válságban élő emberiségnek.

LÁSZLÓ DEZSŐ.

LELKÉSZNÉK SZÁMÁRA

IRJA: VÁSÁRHELYI JÁNOS PÜSPÖK.

A papné és a tisztviselő nők.

A papnék helyzetével és feladataival kapcsolatosan egy olyan kérdésre óhajunk rámutatni, amely egyre nagyobb jelentőséggel gyakorolhat befolyást a gyülekezetek életére. Erdélyi egyházkerületünk gyülekezeteiben, különösen a legnagyobb ezámú falusi gyülekezetben a kisebbségi idők alatt ritkábban merült fel ez a probléma, de ma már a felszabaduló és kibontakozó magyar életben egyre nagyobb jelentőséget nyer. Mire gondolunk?

A kisebbségi évek alatt különösen falusi gyülekezeteinkben alig volt olyan önálló, diplomás, hivatástbetöltő magyar nő, akivel szorosabb együttműködést kellett volna kifejeznie papnéinknak. Egy-egy régi magyar birtokos felesége és a felekezeti iskola egy vagy két női tanerője jöhetett csak számításba a gyülekezet életében és közöttük természetes volt az egymásutániság és szinte kényszerű szükségzerűség az együttműködés. Ma már más a helyzet. Tanárnők, tanfőnökök, óvodák, napközi otthonok vezetői, zöldkeresztes, kékkeresztes nővérek, az önálló intelligens kereső tisztviselőnők mellett már a magyar férfihivatalnokok feleségei, a jegyzőné, a doktorné, a szolgabíróné, egy egész külön kis intelligens társadalmat alkotnak a gyülekezetben. Az egész gyülekezet életére és természetesen a lekipásztor munkásságára és feleségének helyzetére nézve is döntő jelentőséggel bír, hogy a műveltségűknél és tanultságuknál fogva vezetésre hivatott intelligens nők egymással szemben milyen magatartást tanúsítanak és általában milyen szellemet képviselnek a gyülekezet körében?

Ha a vezetésre hivatott nők körében féltékenység, irigység, versengés van, ha egymás ellen tesznek kicsinyítő nyilatkozatokat és tudatosan zavarják egymás munkáját, ez a körülmény fájdalmasan megzavarja az egész gyülekezeti életet és végzetes akadálya lesz mind az egyházi, mind a nemzeti építő munkának.

Mi a feladata ebben az új helyzetben a papnénak? Először is az, hogy csendesen, támadó él nélkül, de határozottan juttassa kifejezésre úgy a magánéletben, mint a közéletben, hogy ő egy életeszmenyt és pedig az evangéliumi életeszmenyt, ennek az életeszmenynek alkotó vonásait: a családiasságot, az egyszerű tisztaságot, a hívő alázatosságot, a szolgálatra kész, ember és ember között különbséget nem tevő előzékeny szeretetet képviseli s akarja

megvalósítani. A papné nem kelhet versenyre senkivel a tekintetben, hogy öltözködésben, modorban ő legyen a legdivatosabb és a társadalmi érvényesülést mindenképen magának biztosítani kívánó vezetőasszony. A papnénak gyöngédséggel, türelemmel, szeretettel kell megteremtenie a gyülekezet vezető női között is a barátságosság, a testvéri összetartozás szeretetteljes légkörét. A papnénak haladnia kell a maga útján tiszta példaadással és bízniá kell abban, hogy az ő előzékeny jóakarata nemcsak személye, de férje számára is megszerzi a megértő bizalmat.

E szép feladat betöltésére elsősorban is — amint említettük — evangéliumi türelemre és szeretetteljes előzékenységre van szükség. Az önálló keresetű tanult nők rendszerint már helyetüknél fogva is sokszor bántó élességgel hangsúlyozzák ki azt a nekik sok elégtételt nyújtó önludatot, hogy ők főlényben vannak a papnéval szemben, mert nem szorulnak senkire, a maguk erejéből tudnak megélni, alkalmazkodniok sem kell másokhoz. E maga tartással szemben a papnénak türelemre van szüksége. A papnénak az adhat belső örömet és elégtételt, hogy ő szabadon és egészen családjának élhet, segíő társa lehet férjének a legszentebb ügy, a Krisztus ügyének szolgálatában. Mégis csak az övé a jobb rész. Az övé lehet a szeretet lelke által megszentelt családi hajlék békessége és nyugalma. Különösen a magános tisztviselőnők nélkülözik ezt az otthonot és érdekes megnyilatkozásaik legtöbbször éppen az e felett érzett keserűségből táplálkoznak. Ha a papné kedves, türelmes előzékenységgel a nélkülözött otthon melegségét, és barátságosságát tudja nyújtani ezeknek a nőknek, ha közülök mindenik úgy léphet a pápi házba, mintha haza menne az édesanyjához vagy a testvéréhez, előbb utóbb ez a szeretet megnyeri szívüket és bekapcsolja lelkileg is őket a lelkészi család hivatásbeli munkaközösségébe.

Különösen szükség van arra, hogy a papnék és tanítónők ápolják az egymás között való barátságot. Ha van lelki értelemben vett, a magasabb eszmények szolgálatára készséges barátság a papnék és tanítónők között, mérhetetlenül sok áldást jelenthet ez a barátság mindkettőjük munkájára nézve.

Elsősorban a papné viselkedjen nagy megértéssel a tanítónő nehézségeivel, munkásságával szemben. Érdeklődjék a tanítónő munkája iránt, ha a tanítónő panaszkodik a szülők iskolával, gyermekeik haladásával nem törődő közönye felett, talán névszerint is panaszkodik amiatt a keserűség miatt, amelyet egyik vagy másik gyermek hanyagsága és értellensége okoz neki, segísen a papné a tanítónőnek. Ő, aki sokszor és közvetlenül tud szót váltani gyülekezte asszonyaival, szóljon egy egy biztató, felvilágosító jó szót a tanítónő munkájának támogatása érdekében. Nincs kétségünk abban, hogy a papnénak ez az előzékeny magatartása viszont a tanítónőt is indítani fogja arra, hogy a lelkipásztor munkáját, a nőszövetségi, az ifjúsági és vasárnapi iskolai munkát fokozódó jóindulattal kísérelje és abban egyre melegebb lelkesedéssel vegyen

részt. Egészen biztos hogy a gyülekezeti tagok is boldog örömmel fognak gyönyörködni az ilyen komoly és áldásos, egymás munkáját támogató és megbecsülő barátságban.

A különböző állami szociális munkák vezetőivel szemben hasonló magatartás hasonló eredményt fog kiváltani. A napközi otthonok vezetőinek, a különböző segélyező akciók irányítóinak milyen sok értékes útmutatással szolgálhat a papné és mennyire megkönnyítheti számukra az eredményes tevékenységet. Viszont az ő jóindulatú megértésük, segítségük milyen sokat jelenthet a gyülekezeti tagok és általában a lelkeszi munka szolgálata szempontjából is.

A művelt asszonyok jó szellemben történő összefogása a férfiakat is közelebb tudja hozni egymáshoz, úgy, hogy a tanítónak, jegyzőnek, szolgabíróknak, lelkipásztornak sokszor súlyos ellentéteket kiváltó közéleti munkájában is könnyebben lehet megtalálni a harmónikus együttműködés feltételeit.

Tudjuk, hogy nem könnyű feladat ez. Sok szomorú tapasztalat alapján azt is tudjuk, hogy egy gyülekezet nyugodt fejlődését mennyire végzetesen tudja megzavarni, hogy ha maga az „intelligencia” viszi be a gyülekezet népe körébe is a gyűlölködést, a pártoskodást az irgységnak és versengésnek szellemét. Pedig nekünk — különösen itt Erdélyben — tudnunk kell, hogy mint a mindennapi kenyérre, olyan nagy szükség van az építő erők össze fogására.

A papné nem szorul arra, hogy ő versenyezzen az elsőségért. Nem ambicionálhatja magának, hogy divatos előkelőségekben járjon elől. Ő tudhatja, hogy a legnagyobb kincs a lélekben való gazdagság és a legáldottabb erő az a szeretet, amely nem keresi csak a maga hasznát, nem gondol gonoszt, nem irigykedik, mindent hiszen és soha el nem fogy.

Ha papnéink ilyen értelemben lesznek só és kovász gyülekezetünkben, akkor fogják áldásosan betölteni hivatásukat a gyülekezet intelligens női társadalmában is.

H I R E K

A kerületi nőszövetség irodalmi estélyei. Az egyházközségi nőszövetség évek óta február és március hó folyamán irodalmi estélyeket szokott rendezni. Az estélyek jövedelmei jótékony célt szolgálnak, de a főcél az, hogy a nőszövetség az estélyek rendezése által alkalmat kíván szerezni a nemesebb értelemben vett szórakoztató, mégis tanulságos baráti találkozásra. Ez évben az estélyek jövedelme a papi árvák és özvegyek segélyezését szolgálják. A magas színvonalú estélyeken *Unghváry* Sándor Emke titkár, *Zathureczky* Gyula szerkesztő, *Jékely* Zoltán és dr. *Gyulainé Grátz Márta* előadásokkal működnek közre. Bevezető tartanak dr. *Tavaszy* Sándor püspökhelyettes, *Bodor Bertalanné*, *Szele Endréné*, *Dóczy Ferencné*. Az irodalmi estélyeket a püspök záró-beszéde fejezi be. A kerületi nőszövetséghez hasonló céllal más helyeken is lehetne és kellene is ilyen estélyeket rendezni.

A német papnék. Olvastuk, hogy Németországban sok gyülekezet nélküli a lekipásztori szolgálatot. A lelkészek közül igen sokan mint katonák küzdenek a harctereken, sok a hősi halott is a lelkészek közül. Meghatottsággal olvastuk, hogy igen sok gyülekezetben a papnék igyekeznek pótolni férje munkáját. Igét hirdet, foglalkozik a gyermekekkel, ifjakkal, szóval valóban mint „az Úrnak szolgáló leánya“ tevékenykedik a pásztornélküli gyülekezetben. A gyülekezetekre mély hatást gyakorol a papnék önfeláldozó munkája. Ez is bizonyosága annak az igazságnak, hogy a papnéság nemcsak társadalmi elhelyezkedést, de igazán felséges hivatást is jelent a Krisztust szerető női lélek számára.

Honvédelmi bizottsági és elnöki tanácsli ülések. Az Egyetemes Konvent február 18. és következő napjain tanügyi, énekeskönyvügyi, misziói bizottsági üléseket és végül elnökségi tanácsülést tartott. Egyházkerületünkől a gyűléseken a püspökön kívül Kádár Géza, dr. Imre Lajos, Dóczy Ferencz, Mester Mihály vettek részt. Az elnökségi tanácsülésen résztvett gróf Teleky Arcthur főgondnok is.

Püspökünk a kormányzónál. Főméltóságú Kormányzó Urunk Vásárhelyi János püspököt kitüntetése alkalmából február 24-én kihallgatáson fogadta. A Püspök így nyert kitüntetendő alkalmat arra, hogy a Kormányzó kegyességét személyesen megköszönje és jelentést tegyen egyházkerületünk munkájáról, tolmácsolja szívből jövő áldáskívánságainkat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Az egység útja.

A szörnyű világháború negyedik évében, váratlanul, ismét felbukkant, a magyar sajtóban is, a keresztyéi és a nemzeti egység gondolata. Hol az egyik, hol a másik gondolat kerül a középpontba, de valahányan csak nyilatkoztak eddig, úgy érzik, hogy a kettő egymás'ól elválaszthatatlan. A legtöbben azonban a keresztyén egységet a nemzeti egység érdekében keresik és sürgetik, tehát a keresztyén egységet a nemzeti egység szolgálatába kívánja állítani. És itt van a tulajdonképpeni probléma. Lehetséges-e a keresztyén egységet szolgálni a nemzeti egység érdekében; el lehet e érni a keresztyén egységet, vagy legalább is annak valamilyen módját, a nemzeti egység érdekében; nem esik e nagyon messze a nemzeti egység gondolata, ha azt a keresztyén egység útján akarjuk elérni? Vajon nincs-e a keresztyén egység tekintetében, olyan kiindulási pontunk, amely lehetségessé teszi, hogy azzal megelőzzük az egyházak együttműködésének még a messzi jövőben elérendő emberi célkitűzéseit; általában mi csoda lelki feltételei vannak a keresztyén és nemzeti egység valóóságának, hogy a gondolat valóban valóssággá váljék? Nagy vonalakban nézve, ezekben a kérdésekben foglalhatjuk össze az egység útjának szövevényes problematikáját.

Az első mondanivalónk az, hogy ezekhez a kérdésekhez csak azok szóljanak, akikben van „jóakarát”, akik őszinték, akiknek nincs hátmögötti gondolatuk és tervük, akik tehát elsősorban is magukat nyerték meg az egység szolgálatának ügyéhez, és naponként készek magukat ismét megnyerni. Tehát ne szóljanak azok, akik csak másokra néznek s csak másokat akarnak megnyerni, akármilyen nemes indokból is. Az ilyeneket ugyanis hatalmi érdek és politikai okosság vezeti, már pedig ez nem használ semmit, csak árt az ügynek. A nemzeti egység is, de még inkább a keresztyén egység is olyan vonzó és összetartó erőt kíván, amelyet politikai okossággal felidézni nem lehet, hanem csak sugallni lehet. Sugallni pedig csak azok tudhatják, akik tudnak engedelmessé válni a Léleknek, hogy a Lélek forrósítsa át a szívüket, indítsa fel az akaratukat és világosítsa meg az értelmüket.

A második mondanivalónk pedig az, hogy eleve szömoljunk le az emberi lehetőségekkel és korlátokkal. Ne beszéljünk arról,

amit nem tudunk megváltoztatni, de annál többet arról, amit meg tudunk. A római katolikus egyház megmarad katolikusnak, tehát semmiféle egység kedvéért nem fog változtatni sem egyház fel-fogásán, sem pápai alkotmányán, sem a dogmatikumán. De protes-tantizmus, és itt elsősorban a református egyház sem mond le, semmiféle körülmények között, sem reformátori örökségről, sem presbiteri szervezetről, sem az Isten szuverénítására épített kegye-lem-felfogásáról. Mind a római katolicizmusnak, mind az evan-géliumi protestantizmusnak tanrendszere és abból következő etikai tanítása annyira kibristályosodott s annyira sajátos stílust öltött, hogy azokon változtatni sem évszázadok, sem teológiaiák már nem tudnak. Azokat csak összelőzni lehet, az emberiség általuk alakít-tott nagy életformáinak az elpusztításával.

Ebből következik, hogy amint nem lehet a római katoliciz-mustól azt kívánni, hogy mondjon le kizárólagossági igényéről, éppendogy nem lehet az evangéliumi protestantizmustól elvárni, hogy mondjon le az Ige feltétlen uralmának való engedelmességéről. Sem az egyik, sem a másik irányban nem lehet kikötéseket tenni; nem lehet az egység ügyének szolgálatát feltételekhez kötni, mert akkor vagy azért gyűlölettel minden igyekezet, mert ki-látástalan a feltételek megvalósítása, vagy pedig azért, mert az egység ismét csak bizonytalan emberi elgondolásoktól függ.

A keresztyén egység állandó szolgálatához nincs semmi másra szükség, mint komolyan venni a Krisztusban való életet, tehát ko-molyan venni a keresztyén életet. Ennek pedig meg van a feltétele is és alapja is. A feltétele az, hogy ismerjük el, hogy mind a katolikus, mind a protestáns egyházban lehet komoly keresztyén életet élni. Alapja pedig az Apostoli hitvallás, amely közös hit-vallása, ugyanazon szövegben, mind a katolikus, mind a protes-táns egyházaknak. Hogy ezt különbözőképpen értelmezzük, ez magára a keresztyén életfolytatásra nézve, nem jelenthet akadályt. A döntő jelentőségű ez: Hiszünk a Szentháromság egy, örök, igaz Istenben, aki Atya, Fiú és Szentlélek. Hiszünk az Atyában, aki a mi Teremtőnk, a Fiúban, aki a mi Megváltónk és a Lélekben, aki a mi megszentelő Urunk. Hiszünk tehát a Krisztus istenségében, az ő csodás születésében, halálában, feltámadásában, mennybe-meneteleiben és visszajövetelében

Vissza kell térnünk oda, hogy a keresztyén egység, tehát a keresztyén egyházak egysége megvan: Hiszek egy közösleges keresztyén Anyaszentegyházat; szenteknek egységét. — Tisz-tában vagyunk azzal is, hogy ezt is másképpen magyarázzuk, de még akkor sem lehet Krisztust szétszaggatni, mert ő az egyház egységének a kezessége, hordozója, hiszen az egyház az ő teste. A különböző értelmezésekről sen kell lemondanunk. Egyik se váljék hűtlenné a maga hitéhez, ne árulja azt el, de mindenik maradjon meg az értelmezésével a saját hit egységén belül, folytasson egy immanens értelmezést, ne polemizáljon kifelé, és ne támadjon, mert az igaz hitnek sem a természetéből, sem a

céljából nem következik az ellenséges indulat és gyűlölet ébresztése, hanem a szeretet és a békeesség növelése és szolgálata. Tisztában vagyunk azzal is, hogy ez nem ilyen egyszerű és magátólértetődő a mindennapi életben, azonban, ha az az indulat lakozik bennünk, amely volt a Krisztus Jézusban, aki nem tekintette zsákmánynak az ő istenségét, hanem önmagát megüresítette, szolgálai formát vett fel, aki megalázta magát, engedelmes lévén a keresztfának haláláig — akkor egyszerűvé és magátólértetődővé válik az igaz hit gyakorlása (Filipp. 2:5 és kk.). Akiben ez a krisztusi indulat lakozik, annak mindenek lehetségesek. „Christum cognoscere, beneficia eius cognoscere.” Hiába állítjuk, hogy Krisztust dogmatikailag helyesen és igazhíűen ismerjük, ha nem ismerjük az ő jótéteményeit és ha nem élünk ezekkel, mert akkor hiábavaló a mi hitünk s nagyon könnyen a „világosság anygá-lává” változott Sátán szolgálatába lépünk (II Kor. 11:14).

Még a polemia sem lenne baj, ha a krisztusi indulat vezetne be mindnyájunkat, tehát a szeretet és békeesség, nem az ellenségeskedés és a gyűlölet, az alázatosság és a türelem s nem a gőg és az eibizakodottság. A polemiának és a theologiai öntudatosításnak a földi térhódításon túl messzebb kellene néznie, t. i. a *Krisztus viláгурalmára*, amely így is, úgy is minden keresztyén egyháznak a végső nagy váradalma. El kellene jutnunk oda a polémiában is, a theológiában is, hogy az eszchatalogia ne váljék e tanításunkban egy tanrészletté, vagy éppen dogmatikai függéké, hanem hassa át a keresztyénségről szóló minden tanításunkat. Az eszchatalogikus jellegű theologia számára a polemia eszköz akár mint fegyver, akár mind éles kard, amelyet nem egymás ellen, hanem ama szörnyű milliók ellen kell használnunk, amelyek mint pogányok az egyházakban és egyházakon kívül a Krisztus viláгурalma ellen törnek.

Mint a dogmatikát tanító keresztyén theologus nem szeretném, ha a falakon belül, vagy a falakon kívül valaki félreértené és félremagyarázná szavaimat. Ezért — ha nem is tartozik merőben a tárgy körébe — meg kell mondanunk, hogy távol van tőlünk a múlt század liberális szelleméből követ ezö „dogmamentes keresztyénségének” híű ábrándja. Ilyen keresztyénség sohasem volt, sohasem lesz, sohasem lehetséges. Az ilyen keresztyénség egyet jelentene a gerinctelen, kocsonyás általános „vallásossággal.” A dogma az őn adatot keresztyén hit intellektuális váza, mely őrzi és hordozza a keresztyén hitben rejlő életet és erőt. A dogma értelmi fogalmazása és kifejezése azoknak a jótéteményeknek, ez életre és üdvösségre tartozó javoknak, amelyeket Krisztus szerzett és ajándékozott nekünk. Ezért a dogma nemcsak drága klenódu ra a keresztyén életnek, hanem élő dinamikája és dialektikája, amely a keresztyén életet folyton ébren tartja, éleszti, tehát belső mozgalmasságot és hódító hatalmat ad annak. A dogma tehát nem arra való, hogy annak fegyvereivel egymást lövöldözzük, sértsük és sebesítsük, hanem arra való, hogy Krisztus uralmát

építjük és szolgáljuk és arra való, hogy azzal felvértezettlen küzdjünk azok ellen, akik Krisztus világruralmának ellenségei. Ebben a földi világban a keresztyén hitet és egyházat dogma nélkül éppen úgy nem tudjuk elképzelni, mint a lelki életet test nélkül, tehát a keresztyén egység nem vezethet sem „dogmamentes keresztyénségre“, sem a dogmák összekeverésére, sem pedig valamilyen egyház dogmatikai mindenhatóságával.

Ha pedig ez így van, akkor legyünk tisztában azzal is, hogy lehetetlen, hogy a kijelentés és a hit kérdéseivel foglalkozva, ne foglalkozzunk egymás dogmatikai felfogásával. Az azonban lehetséges, hogy ne kitalált, vagy áthagyományozott felfogásokat és tanításokat, ne egyéni vélekedéseket tulajdonítsunk egymásnak, hanem „ad fontem!“ vissza az eredeti forrásokig! De ez sem elég, hanem ama forrásoknál tegyük le az előítéleteinket, hogy dogmáinkat eredeti intercióik szerint ismerjük meg, hogy azokat a saját és tulajdonképeni szűkben és szűkben sajátítsuk el. Ha az ilyen szellemű tanulmányozásban komolyan és tiszta indulattal gyakoroljuk magunkat, egyszer eljön az ideje annak is, hogy a sajátosságainkat kifejező dogmákat úgy fogjuk ismerni és használni, értelmezni és alkalmazni, hogy azok ne az egymás között tátongó szakadékokra, hanem a szakadékok fölött uralkodó Krisztusra, mint a világ Királyára fognak rámutatni, aki eljön ítélni eleveneket és holtakat. Ha a keresztyén ember a boldog feltámadás reménye alatt néz a halál felé, akkor a keresztyén theologus is az eljövendő Krisztus boldog reménye alatt nézzen a szakadékok felé s sohase mondjon le arról a hírről, hogy ugyanaz az Isten, aki a bűnesetet legyőzte és áthidalta az ő kijelentésével, egyszer a szemtől szembe látás időtlen idejében ugyanazon ábrázatban fog megjelenni a protestáns és katolikus hívő theologus tekintete előtt. Így válhatnak a megkülönböztető dogmák, kölcsönösen, egymásfelé ívelő szivárványhidakká, a Szentlélek által. Természetesen csak akkor, ha ezeket a hidakat nem hatalmi és hódító célból építjük és építtetjük.

Ha krisztusi indulattal így ítéljük meg és így szolgáljuk a keresztyén egység útját, akkor ezzel együtt a nemzeti egység útját is szolgáljuk anélkül, hogy — politikai megfontolásból — eszközként használnók Krisztust és a Szentleket a magunk, akármilyen nemes emberi célkitűzéseinkhez. Ide vonatkozólag a következő mondanivalóink vannak:

A keresztyénségnek a különböző egyházakban való szétfelélése magában még nem akadály a nemzeti egységnek, valamint a különböző nemzeti politikai és közgazdasági, vagy a kritikailag alapozott tudományos és eszmetikai felfogások sem akadályai annak. Ez az összehasonlítás azonban nem azt jelenti, hogy ez utóbbiak egyenlő jelentőségű tényezők lennének, a nemzeti egység szempontjából, az egyházakat. Valamint az emberi szellem ama alkotó tevékenységeiben jelentkező különbségek és ellentétek s azok által ébresztett emberi indulatok nem tudnak annyi mérgező

anyagot termelni, mint az emberi szellem gyökerében élő vallási ellentétek, éppenúgy a kölcsönös megbecsüléssel sem tudnak annyi és oly időálló kötőanyagot termelni, mint a keresztyén egyházak külön-külön és együttesen. Ezért a keresztyén egyházak egységes együttműködése mérhetetlenül nagyobb jelentőségű a nemzeti egység tekintetében, mint bármilyen nemzetpolitikai és gazdasági vagy akadémiai együttműködés. *A nemzeti egység egyedül a keresztyén egyházak együttműködése által van biztosítva.* Ez pedig még mélyebbre nézve azt jelenti, hogy azt a kölcsönös tiszteletet, amely a nemzetpolitikai és gazdasági, valamint az akadémiai együttműködést lehetségessé teszi, azt is csak a kölcsönös keresztyén indulat tudja igazán elmélyíteni, befolyásolni és éltetni. Mindezeket meggondolva, minden összehasonlítás nélkül bátran kimondhatjuk, hogy *a nemzeti egység csak a komoly keresztyén indulat szellemében élő keresztyén együttműködés mellett lehetséges.*

A mai idők úgynevezett „korszerűségei” nagyon meg kell, hogy gondolkoztassák a magyar keresztyén egyházakat, a nemzeti élet érdekében, de a saját egzisztenciájuk érdekében is.

Nemcsak nemzeti szempontból, de a keresztyén egyházak szempontjából is különös jelentősége van a nemzeti élet struktúrális felépíttetésében az *értelmiségi rétegnek*. Ha valós kritikával nézzük ezt a réteget, nem hunyhatunk szemet az előtt a tény előtt, hogy ez a réteg is súlyos lelki válságban él. Egyetlen társadalmi osztályunk életében sem jelentkezik az elvilágiasodás oly mértékben, mint ennek a rétegnek az életében. Ez a folyamat pedig egyúttal nagy mérvű műveltségi elsekélyesedéssel, a felszínes műveltségnek és a modern pogányságnak vesztes tünetei mutatkoznak ennek a rétegnek életfolytatásában és magatartásában. Ebből pedig az következik, hogy az egyházak közötti ellentétek, sőt a kirobbanó ellenségeskedések csak fokozzák ennek a rétegnek az elvilágiasodását és szellemi elsekélyesedését. Ennek a tünetét láthatjuk mind katolikus, mind protestáns oldalon. Szívesen veszik még ajkukra a „keresztyén” jelzőt, ha ipari, gazdasági és politikai boldogulásról van szó, de merőben üres jelszó ez, amely mögé bujtatják saját számításait és érdekeit, anélkül, hogy ennek a jelzőnek belső tartalmára és parancsára gondolnánk. Ez a réteg az, amely tele van üres jelszavakkal és hajlamos a veszélyes túlzásokra.

De ha ennek a rétegnek az egészséges és komoly tagjait nézzük, ott sem hunyhatunk szemet az előtt a tény előtt, hogy éppen a nemzeti egység feltékeny szeretetében és az érte hordozott felelősségében, hogyan huzódnak vissza ezek is a saját magánéletükbe, valahányszor a vallási ellentétek kérdéséről van szó.

Mindezeket a tüneteket eddig Erdélyben nem láttuk, mert az idegen uralom elnyomása és üldözése ezt a réteget is beterelte az egyházak falai közé, ahol vallási ellentétek nem voltak kiélezve, amint azonban ezek hevesebben jelentkeztek, a legmegbízhatóbbak is azonnal érzékenyen megrezentek s visszahúzódtak. A nemes

példaadó kivételek semmit sem változtattak ítéletünkön, csak éle-
sebb megvilágításba helyezik ezt a helyzetet. Az egyházaknak
vigyázniok kell, nehogy egymás elleni ellenséges magatartásukkal,
fokozzák ennek a rétegnek a „korszerűségek” iránti fogékonyságát,
nehogy a szellemiség hajszálcsovésségén át ennek a rétegnek lel-
kébe észrevétlenül és nem tudatosan felszivódjanak azok a mérgező
anyagok, amelyekkel tele van a mai légkör. Mindez annál inkább
meg kell, hogy gondolkottassa az ellenségeskedést szitókat, mert
mind keresztényiségünk, mind pedig a nemzetiségünk létéről és
jövendőjéről van szó.

Sorra vehetnők a többi társadalmi rétegeket is, a keresztényen
egyházak és a nemzeti egység szempontjából, de mindez hossza-
sabb vizsgálódásokat és terjedelmesebb fejtegetéseket igényelne.
Csupán arra utalunk, hogy az ipari munkásságnak az egyházaktól
való elidegenedésében is észre kell vennünk az egyházak közötti
rossz viszonyt, mint jelentős tényezőt. A falusi földműves rétegek-
ről pedig adatokkal szolgálhatnánk arra való tekintettel, hogyan
idegenülnek el sokan saját egyházuktól, papjuk ellenségeskedést
szító vakbuzgósa a családi békességet zavaró izgatásai miatt.

Az egység útját szolgáló jóakarató lelkek vállalkozása vala-
milyen gáncsvetés következtében megrekedhet, mi azonban akkor
sem mondhatunk le arról, hogy ne így valljuk meg hitünket:
Hiszek egy közönséges keresztényen Anyaszentegyházat, szenteknek
egységét. És akkor sem mondhatunk le arról, hogy ne így
imádkozunk: Jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod,
mint a mennyben, úgy a földön is. — Ami pedig ezen a hit
valláson és imádságon felül van, az a Szentlélek Istentől van.

Még csak arra kell rámutatnunk, hogy az egységért imád-
kozni kell. Az imádság az útja annak, hogy Krisztusban mindnyá-
j-n egyek legyünk. *Azonban minden imaközösség legyen valóban
imaközösség s ne váljék az propaganda alkalmává*, mert az
imádság hitelét rongják meg azok, akik imádságukban nem tiszta
szándékkal és nem jóakarattal veszik ajkukra az Isten nevét. Aki
az imádság ellen vétkezik, az a Szentlélek ellen vétkezik. Ez a
vétek pedig megbocsáthatatlan. A tiszta szándékú és szívből jövő
imádság pedig utat nyit a Léleknek, mint az igazság, a világosság
és a vigasztalás Lelkének.

Dr. TAVASZY SÁNDOR.

VASÁRNAPI ISKOLA

Miért és hogyan végezzem a vasárnapi iskolai munkát?

Az utóbbi időben mind világosabb jelei mutatkoznak annak, hogy a külső körülmények változása folytán anyaszentegyházunk egyes munkái kérdésessé kezdtek válni. Sok tekintetben a válság jelei mutatkoznak a vasárnapi iskolai munkán is. A külső, zavaró körülmények mellett világosan látnunk kell, hogy van ennek a munkának olyan belső, lelki kísértése is, aminek oka nem a külső változásokban keresendő és ami talán közelebb visz a válság gyökerének megtalálásához és egyben az abból való szabaduláshoz. Ez a megállapítás természetesen nem teszi fölöslegessé azt, hogy a külső, zavaró körülményekkel is foglalkozzunk, de szükséges, hogy minél mélyebbre menjünk a válság okának felkutatásában. Így, ha gyökerében próbáljuk vizsgálni a bajt, több reményünk lehet arra, hogy gyökeres lesz a válságból való szabadulásunk is. A következőkben egy ilyen belső kísértésre szeretnénk rámutatni ebben a munkában, és egyben megpróbálunk Isten Igéjének útmutatása mellett orvoslást is keresni arra.

Mivel a földi egyház gyakran elfelejtkezik arról, hogy Krisztus egyetlen, láthatatlan egyházának látható arculata, közel áll hozzá az a kísértés, hogy munkáját Isten Igéjének mértéke helyett *emberi mértékkel* mérje és ennek megfelelően az egyes munkaágakat rangsorba, értéksorrendbe állítsa. Innen van az, hogy az egyház különböző munkái között hajlandó különbséget tenni és azt mondani, hogy vannak fontos és kevésbé fontos munkák az egyházban. Így pl. a gyülekezeti ígehirdetést, konfirmációt, hivatalos munkát stb. nélkülözhetetlennek tartjuk, míg ugyanakkor a személyes lelkigondozást, beegléltogatást vagy vasárnapi iskolai munkát csak mint másodsorban lényeges munkáit tekintjük az egyháznak. Ezek egyrésze új is, de meg úgynevezett *szabadkeretű* munka is, amit hajlandók vagyunk úgy értelmezni, hogy az *anyaszentegyházban szabadságában áll ugyan végezni de nem kötelező*. Ez az elképzelés teszi sok esetben a mi szabadkeretű gyermekmunkánkat, a vasárnapi iskolai munkát olyanná, ami az egyéni ambíciótól, időszakai lelkesedéstől vagy öletszerűségtől függ.

Ezzel szemben világosan kell látnunk, hogy az anyaszentegyházban érték szempontjából nincs különbség munka és munka

között. Minden forma és keret drága lehetőség arra, hogy azokban Krisztus végezze a maga munkáját, azaz: *keresse azokat, akik az ővét és meg is találja őket*. Ezért a vasárnapi iskolai munkát nem tekinthetjük olyan munkának, mint ami jó, ha megvan, de könnyen nélkülözhető is, hanem úgy kell vennünk, mint *Isten által rendelt módot* a gyermek keresztyén nevelésének teljessé tételére. A vasárnapi iskolai munka betetőzi és teljessé teszi azt a nevelési munkát, amihez a hitvallási alapot és a kultuszi közösségbe való bekapcsolódást a vallásitanítás és a gyermekisten-tisztelet adja meg, mert éppen ez a munka az, ahol a gyermek *személyes és közvetlen közösségbe* kerülhet Krisztussal. Itt válik *valósággá* az a tétel, hogy Krisztus keresi és meg is találja a gyermekeket, mert itt van leginkább az a formai lehetőség, hogy személyes irányításával döntő és elhatározó módon beleszóljon a gyermek életébe. Bár emberi eszközöket választ a munka végzésére, mégis ő az, aki végezni akarja és végzi is személyesen ezt a munkát. Ő az és nem más, aki újjá akarja és tudja teremteni a gyermek egész életét és minden emberi erő csak alázatos eszköz lehet ebben a munkában. Csak Krisztus az egyedül, aki ebben a munkában olyan irányítást adhat a gyermek életének, ami egész jövőjét meghatározza és döntő és elhatározó módon kihat egész további életére is. De nemcsak a jövőre néz Krisztusnak ez a munkája, mint ahogy a gyermekeket általában a jövőre nézve és a jövő érdekében szokták nevelni, hanem már a gyermek jelenidejében ugyanaz a valóság akar lenni a gyermek számára, mint *felölti* korában. Krisztus éppúgy akar lépni a gyermek életébe, mint a felnőttébe és **teljes életigényléssel** birtokba akarja venni azt, ami az **ővé: a gyermek teljes életét**.

Tehát a vasárnapi iskolai munka nem önmagáért, de még nem is csak az egyházért van, hanem túl utal önmagán affelé, aki a fő: *Krisztus felé*. Valaki nem azért végez vasárnapi iskolai munkát, mert úgy tetszik neki, nem is azért, mert az benne van az egyház programjában és munkarendjében vagy mert nem árt a gyermekekkel kicsit foglalkozni a hitvallásos nevelés köztölt ke-retein túl is, hanem azért, mert parancsa van Krisztustól arra, hogy *ütkészítő legyen Krisztus számára, aki személyes életközös-ségbe akar lépni a gyermekkel* és aki ezt az életközösséget éppen a vasárnapi iskolai munka szabad keretei között tudja megvalósítani. Ebből következik, hogy tulajdonképpen nem is vasárnapi iskolai munkát kell végezni, hanem *a parancsnak kell engedelmeskedni*. Maga a vasárnapi iskolai munka nem más, mint gyarló emberi keret és forma, ami sokféleképpen alakulhat és változhat. Ami benne lényeges dolog, az Krisztus *örök és állandó parancsának* való engedelmeskedés, ami előtt vagy meg-hajlok, vagy nem. Ha engedelmeskedem, minden emberi erőillen-ségem mellett is tudok komoly munkát végezni, ha ellene állok, minden tudásbeli és technikai felkészültségem mellett sem tudok megfelelni a munka követelményeinek. Nem azt jelenti ez, hogy

az alapos felkészülés bármilyen vonatkozásban is nélkülözhető lenne, csak a lényeges követelményre akar rámutatni, ami *mindenképpen nélkülözhetetlen*.

Mindebből két lényeges dolog következik: az egyik az, hogy a vasárnapi iskolai vezetőnek tisztában kell lennie azzal, hogy munkája *nem emberi vállalkozáson* alapul, hanem **Isten elhívásán**. Látnia kell, hogy ez a munka túlsal az emberileg elérhető lehetőségeken, hogy ő alapjában véve *lehetetlen* feladatra vállalkozott, aminek véghezvitelére képtelen és alkalmatlan. Le kell számolnia kicsinyiségével, rá kell jönnie, hogy a vasárnapi iskolában egészen más dolog történik, mint amit ő a maga erejével el tudna végezni. Le kell mondania minden irányító és vezető „szerep” ról és arról, hogy sikerei legyenek, és alázatosan át kell adnia a vezetést Krisztusnak. A vezető munka nem más, mint alázatos elfogadása és továbbadása a Kegyelemnek. Elsősorban neki magának kell *tanítvánnyá* lennie. Isten szabadító munkájának az ő életében kell meglátszani. Csak így tudja megtenni, hogy a gyermekkel együtt odaálljon Isten elé a Kegyelem elfogadására. A vezető nem mese-mondó vagy erkölcsprédikátor, hanem Isten valóságos szavának: ítéletének és kegyelmének bizonyágtevője a gyermek számára. Ezért a vasárnapi iskolai vezető élete állandó *remegés* és *félelem* állandó sötétségben és bizonytalanságban afelől, hogy oda tud-e állani alázattal és önmaga teljes átadásában megbízója elé és tud-e igazi bizonyágtevője lenni Krisztusnak. De egyben, miután tudja, hogy a munka tulajdonképpen vezetője Krisztus a *Szentlélek* által, boldog és örömteljes *reménység* és *belső szabadság* jegyében él és dolgozik, ami felszabadítja a siker várása alól, mert biztos nem a maga, hanem a *Szentlélek munkájának eredményességében*. Tehát sikertelensége, ha közben egészen és igazán Krisztusra figyel, nem jelenti a munka csődjét, mert nem saját vagy emberi célkitűzés alapján dolgozik, hanem Krisztusnak határozott parancsát teljesíti.

Mindez azonban nem lehet titok a gyermek előtt. A gyermeknek tudnia és látnia kell, hogy az egész világ és minden ember Isten ítélete alatt áll és a vezető sem más, mint Isten kegyelméből kiesett bűnös ember, akire az ítélet éppúgy érvényes, mint magára a gyermekekre. A vezető ezért nem *nagysága* és *főlénye* tudatában áll a gyermekkel szemben, hanem úgy, mint aki vele együtt a *szakadékban vergődik*, ahonnan sem a legnagyobb emberi tudás, sem a felnőttek képzelt erkölcsi főlénye ki nem mentheti. Minden külső tekintély válaszfalat von vezető és gyermek közé. Azáltal, hogy vezető és gyermek egyformán és egy-szerre állítják életüket Isten ítélete alá, megszűnik minden erőszakolt külső tekintély és egy *új viszony* jön létre vezető és gyermek között, amelyben egymásra találhatnak, mint nagyobb és kisebb testvér és boldog örömmel állnak a szabadító Isten elé. A vezetőnek meg kell látnia a gyermekkel, hogy a különbség nem kettőjük között, hanem *kettőjük és Isten között* van. Az a vezető, aki ezt a valóságnak megfelelő állapotot letagadni vagy leleplezni igyek-

szik, egyrészt elvágja annak az útját, hogy a gyermek a saját életében is meglássa Istentől való elszakadását, másrészt könnyen képmutatásra nevelhet.

A másik dolog, ami Krisztusnak fentemlített feltétlen igényéből következik az, hogy Krisztus egészen magának akarja a gyermeket élete teljességében és minden életnyilvánulásában. Ezért a vasárnapi iskolai munka nem irányulhat a gyermeknek csak egyik vagy másik életterületére, pl. vagy csak értelmi, vagy csak érzelmi képességeinek Krisztus akarata szerinti irányítására, hanem az egész gyermekre kell néznie. Így semmiképpen sem elég a vezérfonalban előírt anyag pusztá átadása. A gyermeknek minden alkalommal látnia kell, hogy mi Istennek *határozott akarata az ő egész életére vonatkoztatottan*. Enélkül a vasárnapi iskolai tanítás lehet mesemondás, erkölcsi tanácsadás, vagy más hasonló dolog, de semmiképpen sem, aminek lennie kell: *a gyermek állandó készenlétben tartása* arra, hogy Krisztus belépjen az életébe. A tanítás csak akkor nem téveszti célját, ha minden pontjában erre az egy dologra néz. A gyermeknek amellet, hogy játszva és szórakozva tanul, amellet, hogy az ének érzelmi életét fejleszti és változatossá teszi számára az órát, amellet, hogy felfogó képességét és emlékezőtehetségét fejleszti és csiszolja, tudatában kell lennie annak, hogy mindezeken túl egy a szükséges dolog: *személyes találkozás* Krisztussal, aki éppen ezáltal a személyes találkozás által akarja megtisztítani érzelmeit, helyes irányban fejleszteni értelmi képességeit, kialakítani a világról és az életől való felfogását, magáévá tenni akaratát és megszentelni testi életét. Krisztus a legszínesebb mesemondás közepette sem hajlandó lemondani arról, hogy magáévá tegye a gyermeket. A gyermeknek látnia és tudnia kell, hogy a vasárnapi iskolában nem azért nincsen érdemjegy, mert a vasárnapi iskola csak egy szórakozási alkalom, hanem azért, mert ott valami *olyan komoly dologról* van szó, ami nem a vezető ítélete, hanem a szíveket vizsgáló *Isten ítélete* alá esik, akinél nem azon fordul meg a dolog, hogy valaki feltudja-e mondani a múlt órai leckét.

Krisztus feltétlen igénye azonban még ennél is többre kötelezi a vasárnapi iskolai vezetőt ebben az irányban. A parancs úgy szól, hogy a gyermek egész életét *állandóan készenlétben* tartsa Krisztus számára. Ezért, ha a megszabott vasárnapi iskolai órán kívül nem tud alkalmat találni a gyermekkel való személyes találkozásra, munkája az élettől elvonatkoztatott munkává válik, amelyben nem tud megmutatkozni sem az *ő*, sem a gyermek igazi arca. Krisztusnak a gyermekkel az a célja, hogy élete minden pillanatában és minden viszonylatában beleszólhasson az életébe és irányíthassa azt. *Ez a súlyos „programm” nem szorítható bele semennyi vasárnapi iskolai órába sem*. Ezért kell a vezetőnek szüntelenül keresnie a vasárnapi iskolai órán kívüli találkozás alkalmait a gyermekkel. Meg kell látogatnia őt családjában, érdeklődnie kell társadalmi, anyagi, iskolai helyzete felől, gyermeket és

szülőt tanáccsal és segítséggel kell ellátnia, a szülőkkel külön is meg kell értetnie, hogy nekik közös munkát kell végezniük a gyermekekért.

Igy épülhet ki lassan, céltudatos munkával egy vasárnapi iskolai csoport keretén belül egy kis gyülekezet, amely minden tekintetben *előképe* lehet annak a felnőtt gyülekezetnek, amelybe a gyermek tartozik és amely gyülekezet komoly hit- és életközösség lesz a csoport tagjai számára. Nagy hiba, ha ennek a gyülekezetnek nem tulajdonítunk fontosságot és sok tekintetben nem úgy kezeljük őket, mint a felnőtteket. A gyermekkel akkor érünk el legtöbbet, ha *komolyan vesszük*. Csak ebben az esetben várhatjuk el tőle, hogy ő is komolyan vegyen minket. Csak így érjük el, hogy az anyag megtanulásán és Krisztus megszólítására adott feleletén túl az új életparancs szerint megtanuljon önállóan gondolkodni, véleményt alkotni a világról és az emberekről és mindazt, amit a vallásórán elsajátít az egyház hitéről és életéről, önállóan és céltudatosan átvigye saját életébe, családjá életébe és a csoportja tagjaival való életközösségbe. Ebben a csoportközösségben tudja valóban megmutatni hitének gyümölcseit a keresztyén szolgálatban, ebben ébred fel Krisztus ügye iránti, lársai és a reábizottak iránti felelősségérzete. És éppen ezek a szolgálati alkalmak azok, amelyek be tudják kapcsolni őket a felnőttek gyülekezeti életébe is. Sok esetben jobban használhatók, mint a felnőttek a szolgálati munkában is, de nem egy vasárnapi iskolás gyermek lett már Krisztus áldott bizonyosságtevője a családi, vagy más közösségi életformában is.

Természetesen a szolgálatban is a vezetőnek kell előljárni. A szolgálati munka az a terület, ahol végre teljesen meg fog szünni az alá- és fölérendeltség kérdése vezető és gyermek között. „Aki első akar lenni köztetek, legyen ti szolgáltok.” Ezt minden megalkuvás nélkül komolyan kell venni a vezetőnek. Ő nem leereszkedik a gyermekhez, nem apró emberbaráti szivességeket tesz és nem nagylelkűen segítséget nyújt neki, hanem egész élete minden mozzanatával ott áll mellette és a szolgálatban alárendeli a maga életét a gyermek életének. A gyermek életének nem lehet egyetlen olyan mozzanata a legszembetűnőbb megrázkódtatásoktól a legeltitkolhatóbb válságokig és meghasonlásokig, amelyben a vezető szolgálata ott ne állana mellette és minden áldozat árán ne segítene neki.

Mindezt azonban úgy kell végeznie, hogy a gyermek ebben a munkában csak *eszközi* jelentőséget lásson. Látnia kell, hogy nem az ő megsegítése a végső cél, hanem Isten dicsőségének a szolgálata. Tehát a gyermek ne úgy lássa magát, mint aki azért van, hogy neki szolgáljanak, hanem úgy, mint akit ez a szolgálat *mások iránti szolgálatra és bizonyoságtételre* kötelez. A vezető minden szolgálata olyan legyen, amelyben a gyermek megláthassa annak *önmagára nézve is elkötelező parancsát*.

Ha egy ilyen közös szolgálati munkában kiteljesedett hit- és

életközösség tud kialakulni a csoport tagjai között, ez lesz a legnagyobb biztosíték arra, hogy a gyermek serdülő és felnőtt korban is természetesnek fogja tartani hasonló közösségi életbe való bekapcsolódását. Így válhatik a komoly vasárnapi iskolai munka erőteljes alapépitményévé az egyház egész felépitményének. Ahol egy komoly és lelkiismeretes vasárnapi iskolai munka előzi meg a fiúknak és lányoknak az Ifjúsági Keresztyén Egyesületbe és a Leányszövetségbe való belépését, nem elől kezdeni, csak *folytatni* kell a munkát és ez a folytatás nem erőszakolt, vagy „papirossmissziót” fog eredményezni.

NAGY ZOLTÁN.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Kiss Sándor: A tegnapi ifjúsága, a holnap egyháza.

Budapest. 1942.

Kiss Sándornak már jelent meg egy könyve, amelyben az ifjúság közötti munkát ismerteti, a magyar református egyházban. Abban kitér arra is, hogy mi az ifjúság közötti munka módszere, bár főképen csak annak egyik formájával, a KIE keretében folyó munkával foglalkozik. Ennek a könyvnek a témája már szélesebb. Itt egy elvi részben először tisztázza az ifjúsági munka egyházzal való kapcsolatát, aztán ebből a szempontból az ifjúság jellemvonásait, a második, történeti részben feldolgozza azokat a mozgalmakat és törekvéseket, amelyek az ifjúság gondozása terén a keresztyén egyházban, sőt ezen kívül is, ismeretesekek és felméri a mai helyzetet ebben a tekintetben, a harmadik része gyakorlati rész címen a munka irányelveit adja.

Kiss Sándor érvényesíti azt a helyes felfogást, hogy az ifjúság gondozása az egyház feladata. Az egyház az, amely az Igét hirdeti, azt az Igét, amely nélkül az ifjúsággal foglalkozni, annak életét komolyan meghatározni, lehetetlen. Maga a könyv címe is erre utal: az egyháznak felelőssége van az ifjúsággal szemben, mert ez a jövő egyház, ez az, amelyből az egyház jövő vezetői származnak és kinőnek. Nagy irodalmi felkészültséggel és forrástanulmányokkal ismerteti az ifjúság gondozására irányuló törekvéseket és könyvének ez az egyik legérdekesebb része. Ennek olvasása során világosan meglátszik, milyen téves az a felfogás, amely állandóan azzal vádolja az egyházat, hogy nem foglalkozott az ifjúsággal, s milyen helytelen azt gondolni, hogy csak az újabb korban felmerült mozgalmaknak lehet ezen a téren kezdeményező jelentőséget tulajdonítani. Még jobb lett volna, amire úglátszik tere nem volt, ha ezeket a mozgalmakat és törekvéseket nemcsak külső jelentéseikben, hanem belső vonásaikban, szellemükben is, részletesebben lehetett volna ismertetni, pl. a német ifjúsági mozgalom, a Wandervogel, Jugendbewegung stb. tulajdonképen az egész szellemi átalakulás történetének jelentős képét adja. Az egész könyvben a leíró, történeti elem a túlnyomó, jó lett volna ezen és a lélektani részen kívül részletesebben kiterjeszkedni a theologiai oldalára a kérdéseknek, pl. az ifjúság megismerése, és az ifjúságnak szóló igehirdetés módszere kérdéseinek.

A könyv olyan ember írása, akinek az ifjúsággal való foglalkozás életfeladat, aki ebben hivatást lát s akit erre az ifjúság iránti buzgó szeretet indított. Ez látszik minden során. Azért értékes és komoly munka s mint ilyen érdekes olvasmány. Az olvasást zavarja, különösen ilyen tudományos igényű és jellegű munkánál a sok oldalcím, ez olyan olvasóknak való, akiket

folyton újabb címekkel kell figyelemre ösztönözni és érdeklődésüket ébrentartani. Nagyon ajánlatos elolvasni, nemcsak azoknak, akiknek ajánlva van, „akik nem szeretik még” az ifjúsági munkát“, de azoknak is, akik már szeretik.

I. L.

Stickelberger E: A reformáció hősei.

Fordította Kutassy Gyula. Ref. Traktátus Vállalat kiadása. Bp. 1942.

Nyolc képből mutatja be ebben a könyvben Stickelberger a reformáció hőseit. Ziskáról és a husszita mozgalomról szól az első, azután a többiek Lutherről, Kálvinról és Servétről. Knox Jánosról és Stuart Máriáról, a párisi vérnászról, a valdensok hősi küzdelméről, egy hugenotta gályarabról és az utolsó Ruyterről. Stickelberger mindenütt szigorúan történelmi források után dolgozik. Nem novellák ezek, hanem képek a reformáció egyes korszakairól és alakjairól, amelyekben élesen megvilágosodnak ezek a korok és alakok anélkül, hogy az elbeszélés kedvéért valamit veszítenének azokból a vonásokból, amelyeket a történelem felőlük rajzolt. A szerző is mondja az előszóban, de az olvasás rendjén is meg lehet győződni róla, hogy nem alacsony propaganda íratok, egyszerűen, méltóságosan és impozánsan be vannak állítva azok, akikről beszél, abba a légkörbe, amelyben éltek és dolgoztak.

De talán éppen ez a teljesen objektív, az író érzelmeit el nem áruló, minden célzatosságtól ment beállítottság az, ami a könyvben lenyűgözi és megkapja az olvasót. Élesen és tisztán állanak előttünk az alakok és események, minden túlzás és szépítés nélkül, azért olyan megdöbbentőek, mert több van, amit elhallgat, mint amit elmond. A valdensok szörnyű küzdelme, az alpesi hegyvidékbe húzódott és onnan csodálatosan megszabadult sereg útja olyan félelmes valóság előttünk, ha ezt a könyvet olvassuk, mint amilyen emberi és megrázó Coligny alakja, vagy a Kálviné, aki csak néhány percre jelenik meg az elbeszélésben, de amit ezalatt látunk benne, ráismerünk egész jellemére.

Magyar vonatkozású csak egy van a képek között, a Ruyteré, akinek történeténél megjelennek a rabságból megszabadított magyar prédikátorok és felhangzik a hálaénekük a szabadulás felett. Kár, hogy a reformáció magyar történetének nem akad még ilyen interpretátora. Ezt a könyvet nem csak élvezetes és hasznos olvasni, hanem arra is fel lehet használni, hogy belőle annak a történetnek egyes eseményei sokkal világosabban álljanak előttünk és arra is, hogy vallásos estélyen egy-egy részt — kiválogatva — felolvasunk belőle. Szívesen ajánljuk mindenki figyelmébe. Kár, hogy a kiállítása nincs arányban a könyv belső tartalma értékével, de ebben valószínűleg a háborús viszonyok a hibásak.

I. L.

Csikesz Sándor: Emlékkönyvek.

1. kötet. Kiadják: Csikesz Sándor tanítványai és barátai. Debrecen. 1940.

Csikesz Sándornak kiadott rendszeres munkája, amely teljes egészében megmutatná az ő tudományos theologiai és lelkipásztori nevelői egyéniségét, nem maradt fenn. Viszont alig volt a magyar református theologiai irodalomban, aki olyan sokoldalú és széleskörű tudással rendelkezett volna s aki úgy

tudott volna másokat a tudományos munkára ösztönözni, mint ő. Azért hátra-
maradt írásait tanítványai és barátai ezen emlékkönyvek formájában rendezik
sajtó alá. Ez a kötet Csikesz Sándor prédikációit tartalmazza. A kötetben 43
prédikáció van, közülük némelyik csak elmélkedés, vannak ünnepi prédiká-
ciók, alkalmiak és egyetemiek.

A Csikesz Sándor prédikációit az ige magyarázatára való hűséges tö-
rekvés jellemzi. Mint gyakorlati theologus is, és mint exegéta is, mindenütt
gondot fordít rá, hogy a textus magyarázata, értelme világosan álljon előtte,
óvakodik minden felületes, csak a szónoki hatás kedvéért alkalmazott magya-
rázattól, igyekszik egészen a mélyére hatolni az igének. Egy másik jellem-
vonása, hogy törekszik az ige személyes izenetének hangsúlyozására. Nem
igazságokat, általános elveket, theologiai tételeket hangoztat, azoknál nem
áll meg, hanem lehatol egészen a személyes élet kérdésségig. Természetes,
hogy ez a személyesség s gyülekezetszerűség sem az elmélkedésekben, sem
az egyetemi prédikációkban nem érvényesülhet úgy, mint egy olyan igehirde-
tőnél, aki gyülekezete tagjaival személyes és eleven kapcsolatban áll, de ezen
ilyen esetben nem is lehet segíteni. A prédikációk nyelve erőteljes, a Csikesz
Sándor egyéniségét egészen magán viselő súlyos, komoly, határozott hang,
sok helyen egészen prófétai megrázó erejű.

A prédikációkban alig van illusztráció, hasonlat, de ami van, az erő-
teljes, találó és megragadó. A textus szövegében az eredeti szöveget hasz-
nálja fel a magyarázatban, ez is növeli az igehirdetése erejét, frissességét és
közvetlenségét. Tanulmányozásuk sok értékes segítséget nyújthat az olvasónak.

Theologia irodalmunk hálás lehet a kiadóknak ezért a kötetért s ki-
vánjuk, hogy a többi írások kiadásával is gazdagíthassák irodalmunkat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj I. L.

Tartassanak könyörgések !

Imádságok a hadbavonultakért. Református Jövő kiadása.

Budapest, 1943.

Benke Kálmán, Darányi Lajos, Kocsis János és Magó Ferenc állították
össze, illetve írták ezt a kis imakönyvet, amely mint a címe mutatja, a hadba-
vonultak hozzátartozói számára készült. Az Úr imádsága és a Heidelbergi
Káté első kérdése után egy elmélkedés van: „Tartassanak könyörgések . . .”
(A könyörgéstartástól a megtartó könyörgésig) címmel, amely az imádkozás
kérdései közé vezeti az olvasót. Erre következnek az imádságok, számszerint
17, a hazáért, a Kormányzóért, a bevonultért, a harctérre induláskor s azután
a különböző családi kapcsolatok szerint, majd a sebesültért, jó hír után, az
újra itthon levőért, gyász hír után és a békéért. Az imádságok szépek, egy-
szerűek, örvendetesen hiányzik belőlük minden szónokiasság, erőltettség,
lélekből szólók és lélekhez szólók. Egy gondolat van, amit szerettünk volna
még gyakrabban, mint minden imádság alap gondolatát kiemelkedve látni, az,
hogy a halálos veszedelem közé menők, vagy aközött levők élete és sorsa,
a miennkel együtt elszakíthatatlanul Isten kegyelmében van, hogy minden
elszakadás csak erre a földi életre vonatkozik, hogy még akkor is, ha nem
találkozunk itt ezen a földön, biztos kézben hisszük és tudjuk egymást Krisz-

tusnál, akiben való közösségünket nem tépheti el semmi. Ez a gondolat nagyon fontos azért, hogy útját vágjuk annak a helytelen felfogásnak, amely a hitet az imádságban úgy értelmezi, hogy annak a tárgya a kérés teljesítése, nem pedig Isten akaratának készséges elfogadása, bármi legyen az az akarat.

A füzet kiállítása szép, hogy a papirja gyenge, az a háborus viszonyoknak tudható be, de a fűzése nem praktikus s ezt másféle fűzéssel lehetett volna megoldani. A szerzőknek és a Református Jövőknek nagy köszönettel tartozunk a kiadásért, mert ma erre az imádságoskönyvre szükség volt.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Legújabb kiadványok:

Kaphatók az „Ifjú Erdély“ Iratterjesztésében.

Andrási Tivadar: Jézus. ára 4.— P.

Barth Károly és Barth Henrik: Szempontok a Szentlélekről szóló tanhoz.

Fordította: Kozma Tibor, ára 2.— P.

Kálvin János: Magyarázata Máté, Márk és Lukács összhangba hozott evangéliumához. Fordította: Rábold Gusztáv. Synoptikus I. kötet 6·50 P, II. kötet 6.— P, III. kötet 6.— P, IV. kötet 7.— P. Mind a négy együtt 24.— P. — Kapható még az Ap. Csel. magyarázatának I-ső kötete, ára 10.— P.

Juhász István: A reformáció az erdélyi románok között. 276 oldal, ára 6.— P.

W. Lüthi—Nagy István: Az eljövendő egyház. (Dániel próféta igehirdetése.) 2.— P.

Nagy Mózes E.: A nő az Ige mérlegén. 30 f.

„ **A négyes.** 30 fillér.

„ **Levelező nagyasszonyok.** 30 f.

Kádár Géza: Ha meghalunk, az Úrnak halunk meg. Temetési beszédek. Szerző kiadása. 170 oldal, ára 6.— P.

IKE-tagkönyv, kedvezményes utazásokon is használható; a központ hivatalos kiadványa (csak 20-nál több példány rendelhető), ára darabonként —10 P.

IKE Jelvény. 80 fillér.

Dr. Sebestyén Jenő: Mi a jegyesség?

ára 10 fillér.

A mi dalaink. VII-ik, legújabb kiadás, ára 1·20 P.

Zengjen Hálaének. X-ik kiadás (sajtó alatt).

Dr. Kiss Ferenc: Hogyan készüljünk a házasságra? ára 10 fillér.

Bántó Teresz: Ibolyavirág. Kis színdarab gyermekeknek egy felvonásban, dalbetéttel, ára 20 fillér.

Két színdarab. 1— P.

Debreczeni László: A mi művészetünk. (Fatornyos hazámból.) „Ifjú Erdély“ kiadása, 130 oldal, több, mint 50 illusztrációval. ára 3— P. Egyszerűbb kiadás ára 2— P.

Fiers Elek: Isten pénzügyei. III. kiadás, 30 f.

Mózes A.: Szabó Sári néni. II. kiadás, 40 f.

Ráday Pál: Lelki hódolás. Imakönyv, ára füzve 2·50, kötve 12— P. University Library Cluj

„Tartassanak könyörgések“. Imádságok a hadbavonultakért. 1— P.

Stickelberger: A reformáció hősei. ára füzve 6— P. kötve 8— P.

Minden magyarországi vallásos jellegű kiadvány kapható vagy beszerezhető az „Ifjú Erdély“ Iratterjesztésében. A „Soli Deo Gloria“ Szövetség és „K. I. E.“ minden még kapható kiadványa, az „Exodus“ kiadványai (Karácsony Sándor könyvei stb.), valamint a „Bethlen Gábor“ könyvkereskedés és a „Studium“ kiadványai eredeti bolti árukon kaphatók. Új szorgalmi képek, bibliai mondásos képeslapok nagy választékban kaphatók.

Felelős szerkesztő: DR. IMRE LAJOS. — Felelős kiadó: BEKESS KÁROLY Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kolozsvár, Hitler-tér 13. Református Theologia. Csekk számla száma: 72.276.

Jordáky-nyomda, Kolozsvár, Hitler-tér 13. — Felelős vezető: Jordáky Lajos.